

Олександра СЛУЖИНСЬКА

130 РОКІВ ВІД НАРОДЖЕННЯ ВИДАТНОГО ДЕМОГРАФА МИХАЙЛА ПТУХИ

Михайло Птуха — український статистик і демограф (7 листопада 1884, Остер — 3 жовтня 1961, Київ) закінчив юридичний факультет Петербурзького університету 1910 р., поглибив свої студії в Берліні, 1914—1915 роках — у Лондоні. 1913 року — приват-доцент Петербурзького університету, з 1916 року — професор Пермського Університету, 1918 року повернувся в Україну.

У 1919—1938 роках очолював організований ним Демографічний інститут (з 1934 р. Інститут демографії і санітарної статистики) АН УРСР, у 1940-1950 рр. — відділ статистики інституту економіки АН України. Розробив схему вивчення демографічних процесів і запропонував методику її реалізації. Висновки М. В.Птухи у вивченні шлюбності та смертності населення здобули світове визнання. Велике значення мають його методи побудови таблиць смертності. У 1929 р. його обрано дійсним членом Міжнародного статистичного інституту і брав участь у всіх його сесіях. У 1930—40-х рр. Михайло Птуха одночасно професор інституту Народного Господарства та інших вищих шкіл у Києві. Неодноразово арештований 1934 року разом з розгромом української статистики, після розстрілу його брата В. Птухи (видатного партійця), та ліквідації 1937—38 року інституту Демографії як „шкідницького“. 1940—50 роках очолював відділ статистики інституту економіки АН УРСР, у 1945—50 роках — голова відділу суспільних наук і член Президії.

Михайло Птуха автор понад 80 наукових праць з демографії загальної теорії, статистики, історії статистики. Найбільшу увагу видатний

спеціаліст присвятив досліддам з демографії, які вів сам із колективом інституту. Вийшло понад 10 томів праць інституту під його редакцією.

Питання загальної і демографічної статистики з'ясовані у праці „Очерки по теории статистики населения...“ (Петербург, 1916). У працях з ділянки теоретичної та прикладної демографії важливе значення мають „Таблиці смертності для України 1896—1897 рр.“, а також „Записках Соціально-Економічного Відділу ВУАН“, (Т. 1., К. 1923); „Смертность народностей Европейской России в конце XIX века“ (Київ, 1927); „Смертність у Росії і в Україні“ (Київ, 1928). Михайло Птуха обґрунтував низку нових положень у демографії, що мають загальне значення, розробив схему вивчення демографічних процесів та запропонував методикку заповнення схем на практиці. У світову науку увійшли висновки Птухи з досліджень плідності, шлюбності та зокрема смертності (смертність немовлят, сумарні таблиці смертності). Важливе значення мають його екстраполяції потенційного населення УРСР від 1929 по 1937 й 1960 роки, зокрема для вивчення наслідків голодомору 1932—33 рр., а також війни 1941—45 рр. Ця праця була скорочена і вийшла тільки французькою мовою: „La population de L'Ukraine jusqu'en 1960“ (Bulletin de L'Institut International de Statistique, т XXV, 3 вид. Гага, 1931). Після ліквідації Інституту Демографії Михайло Птуха найбільше уваги присвятив історії статистики Росії й світу.

Поряд з науковою діяльністю Михайло Птуха брав участь у практичній роботі органів Центрального Статистичного Управління УССР і ССРСР, органів планування та охорони здоров'я; він керував підготовкою демографічної гіпотези для УССР на час другої п'ятирічки (1933—37), брав участь у підготовці всесоюзного перепису населення 1959 тощо. Птуха був членом Міжнародного Статистичного Інституту і брав участь у міжнародних конференціях. Помер у Києві 3 жовтня 1961 року.